

(ע"ב) 'דרש מרימר'. מאמרי מרימר שהובאו בתלמוד, רובם ככולם הם דברים שדרש, ומיעוטם דברים שהורה במעשה שבא לפניו וכמעט שלא נמצאו מאמרים אחרים שאמר בסתם. הנה ציוני המקומות של 'דרש מרימר': כאן, בעירובין צג: פסחים ל: גטין פח. סנהדרין מב. חולין סב: שם קיא. שם קלא: נדה לו. שם סז:

דף יד

ענינים

למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר... –

'... וכן מה שאמרו (בברכות ז.) ישמעאל בני ברכני, יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסך... אמר גם כן לשון כבישה, כעין כיבוש מלחמה, והוא כענין 'צחוני בני' (ב"מ נט:), דצדיק מבטל גזירת מדת הדין על ידי התפלה הדומה לעתר שמהפכה למדת הרחמים. וכדרך שאיתא בתנא דבי אליהו (רבה ר"פ יח) על פסוק 'נכח פני ה' ולהלך הוא אומר: ויחנו אלה נכח אלה... ואלולי שהדבר כתוב אי אפשר לאומרו וכל האומרו היה חייב מיתה' ע"ש, דהכוונה דמפרש נוכח היינו לנצח כביכול להש"י כעין ניצוח מלחמה דהתם, וזהו דהאומרו חייב מיתה דנראה ח"ו כגידוף והתשת כח, אבל כך רצה הש"י שיכבשו רחמיו את כעסו על ידי תפילת וברכת בני אדם לו ית', וכאילו הם הפועלים כבישה וניצוח זה למדת הדין הנקרא פני ה'...' (מתוך לקוטי מאמרים לר"צ הכהן עמ' 224).

עוד בענין תפילה המהפכת, כתוב בספר מחשבות חרוץ (עמ' 117): לשון 'עתירה' נאמר לראשונה ביצחק אבינו. טעם הדבר, כי כח תפילתו של יצחק הוא על ידי התורה והוא תיקן תפילת מנחה – שהיא התפילה שאחר לימוד התורה. ומשום כך היה לו כח להפוך מדת הדין למדת הרחמים, כי כל תפילה צריכה 'עת רצון', ובשעה ששולטת מדת הדין אינו נענה בתפילה ואולם הקריאה שבאה על ידי התורה שהיא למעלה מהשמש והזמן, יש בכחה להענות בכל עת, וכמו שנאמר קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראה באמת ואין 'אמת' אלא תורה – על ידי הקריאה שמכח התורה, קרוב ד' לכל נפש ובכל זמן, כי בקריאה זו הוא דבק באלקים חיים ללא כל חוצץ. ולכן יצחק הוא הראשון שהתפלל על בנים, שהבנים אינם תלויים בזכות ובמעשים אלא במזל (כמו שאמרו במ"ק כח). כלומר בשורש העליון של האדם, ובוזה אין כח לשנות בתפילה כי אם על ידי התורה והקריאה באמת' שהיא למעלה מהמזל. ע"ע קומץ המנחה ח"א קטו; אוהב ישראל סוף עקב; דברת שלמה בשלח; בן יהודיע.

*

(ע"ב) 'בשלמא לשמואל דאמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת, אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה, מאי מצטרפין – מצטרפין לארבע אמות מן הצד'. אין נראה שהכוונה לפרש מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בנסרים הרחבים ארבעה, האם מצטרפים לארבע אמות מן הצד – כי לא מסתבר שלרבי יהודה לא יצטרפו כשאר סכך פסול. אלא הפירוש הוא שנקט רבי יהודה 'אין מצטרפין' כלפי נסרים

שאינן בהם ארבעה, שאפשר לסכך בהם הסוכה כולה, בניגוד לנסרים בני ארבעה שמודה רבי יהודה שפסולים (מהרש"א).

ומהר"ם פירש כפירוש שדחה המהרש"א, שנחלקו בנסרים רחבים ארבעה, האם מצטרפים מן הצד לד' אמות. ונראה שגם לפי פירושו אין צורך בחידוש דין זה אלא לפי הנחת המקשה בקושיהו, אבל לפי מה שתרצו לרב אידי דאמר ר"מ מצטרפין אמר ר"י אין מצטרפים, כן יש לפרש לשמואל. ולדברי הכל נסרים פסולים מצטרפים מן הצד לפסול בד' אמות [וביחוד לפי הסבר רש"י והר"ן בדין 'דופן עקומה', שהסכך הפסול רואים אותו כחלק מהדופן, אין סברא כלל שבשני נסרים יהא כשר כאשר יש בין הכל ארבע אמות, וכפי שכתב בחדושי בית מאיר להלן יז.]. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה עד וח"ו עו, ח) נקט כדברי מהר"ם אף למסקנא.

עוד אפשר לפרש, כגון שנתן נסרים בני ארבעה טפחים מן הצד וסמך להם נסר נוסף פחות מארבעה והוא משלים לשיעור ד' אמות – בזה אמר רבי יהודה אין מצטרפים הנסרים מפני שהנסר הזה שהוא פחות מארבעה, סכך כשר הוא (כן פרש רש"ש).

'אמר רבי יהודה: מעשה...'. ע' במצוין לעיל ב:

'אמרו לו משם ראייה?! אין שעת הסכנה ראייה'. כתב הריטב"א שרבי יהודה סובר שאילו הנסרים היו פסולים, לא היו יושבים תחתם אף בשעת סכנה שהרי פסולים בגופם. ואולם חכמים החולקים סוברים שבשעת הסכנה לא גזרו, והעמידו הדבר על דין תורה. והלכה כמותם בנידון זה, הלכך בשעת האונס יושבים אף תחת הנסרים ומברכים 'לישב בסוכה'. והוכיח כן מגמרא להלן (לא.). דעה זו הובאה במשנה ברורה (תרכט סק"ג).

ויש מן הפוסקים שנקטו שלא יברך, כי חכמים העמידו דבריהם אפילו במקום האונס, ורק כדי שלא תשתכח המצוה יש לישב בה הגם שהיא פסולה (ע"ש במשנ"ב).

הפרי-מגדים (תרכט) מצדד לחלק בין סכך הפסול משום גזרה, שבמקום האונס לא גזרו חכמים והסוכה כשרה ומברכים עליה, ובין סכך הפסול מדרבנן כגון שהוא מקבל טומאה מדרבנן, שבזה אין לברך אף במקום האונס, כי מ"מ הסכך פסול. וכן הביא בשמו בבאור הלכה (תרכט, א) שאין לברך (וע' גם באבנ"ז או"ח תע). ואילו הבכורי-יעקב (שם סק"ה) חולק וסובר שהוא הדין בכל הפסולים לא העמידו דבריהם (וע"ע מנחת חנוך שכה, יח).

וע"ע בשאלה זו במקומות שונים: רא"ש פסחים פ"י ה בשם רבנו יונה; חזון איש או"ח ד, א; שדי חמד מ, גט. ע"ע בכל הענין בשו"ת שבט הלוי ח"ה עה, ובמצוין ביוסף דעת ברכות יא. פסחים קא.

באופן אחר פירש החזו"א (קנ"י) מחלוקת רבי יהודה וחכמים: רבי יהודה סבר אילו נסרים רחבים ארבעה היו פסולים, היה להם לדקדק שיהיו הנסרים פחותים משהו מארבעה ולא ירגישו בזה האויבים. ור"מ סבר שלא רצו לדקדק בזה שמא ירגישו או שמא יתגלה הדבר על ידי מי שהוא.

'נסר שהוא רחב ארבעה טפחים אף על פי שלא הכניס לתוכה אלא שלשה טפחים פסולה...'. ברייתא זו נוקטת כרבי יהודה וכשיטת שמואל, הפוסל בארבעה ומכשיר בפחות. ולכן נקטה נסר שהוא רחב ארבעה והכניס לסוכה שלשה. [והוא הדין במכניס פחות משלשה. וכן לרבי מאיר, כאשר היה הנסר פחות מארבעה והכניס לסוכה פחות משלשה – פסולה] (עפ"י מהרש"א. ואולם הריטב"א כתב להסתפק כששני טפחים בתוך הסוכה ושנים בחוץ. וע"ע מגן אברהם תרלב, א; שו"ת שבט הלוי ח"ה סו"י עג; הליכות שלמה סוכות פ"ז סק"ב).

דפים יג – יד

כה. הבוצר לגת והקוצר לסכך – האם יש לו תורת 'ידות האכלים' לענין הבאת טומאה על האכל, אם נגעה טומאה ביד הפרי? ומה הדין כשקצר לאכילה?

הבוצר לגת – אין לו 'ידות', שאם נגעה טומאה ביד – האכל טהור, כי אין נוח לו באותן ידות, מפני שליין הוא צריך והידות סופגות היין ומפסידות.

הקוצר לסכך – מחלוקת אמוראים (ותנאים) האם יש לו ידות [כי נוח לו בחיבורן לאכלים כדי שלא יתפורו] אם לאו, כנ"ל.

קצצן לאכילה ונמלך לסיכוך – לא יצאו הידות מתורת קבלת טומאה שירדה עליהן, כי מחשבה לבדה אינה מוציאה מתורת קבלת טומאה אא"כ עשה בהן מעשה המורה על אי רצונו בהם, וכגון ידות האוכלים שבססן בגורן – טהורות. לרבי יוחנן – בססן ממש. ולרבי אלעזר – שהתיר אגדן והן מתפורות. ולדברי רבי יוסי [וכן דעת אחרים] אפילו בסס לא יצאו מתורת קבלת טומאה כי עדיין נוח לו בהם [כגון בגורן – ע"י הידות ראיות להופכן בעת, ובסכך – נוח לו ליטול ראשי השבולים ע"י הקשים שבהם, לאחר סתירת הסוכה].

הלכה כחכמים ורבי יוחנן, שאם דשן בגורן – טהורות (עפ"י רא"ש ועוד).

דף יד

כו. סיכוך בנסרים – מה דינו באופנים דלהלן?

א. נסר רחב ארבעה טפחים ויותר.

ב. נסר שאין ברחבו ארבעה טפחים.

ג. כמה נסרים הסמוכים זה לזה.

ד. הניח בין נסר לנסר כמלא נסר והניח שם סכך כשר.

ה. סיכך בנסרים כשהם מונחים על צדיהם הצר.

ו. הניח נסר רחב בפתח הסוכה, מקצת מרחבו בפנים ומקצתו בחוץ.

א. נסר רחב ארבעה טפחים; לדברי רב, נחלקו בדבר רבי מאיר ורבי יהודה במשנתנו האם כשר לסכך בו או פסול משום גזרת תקרה (הואיל ורוב תקרות עשויות מנסרים כאלו, אם תכשירם יבוא לומר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת קורות ביתי). ולדברי שמואל, הכל מודים שפסול משום גזרה. ואם נתן נסר כזה בסוכה – אסור לישן תחתיו. (ואם הוא נתון באמצע הסוכה, לכמה דעות נפסלה הסוכה כולה וכמו שיבואר בע"ה להלן יז-יח).

א. כתבו הרי"ף והתוס' שהלכה כשמואל [שכן משמע מסוגיות הגמרא ומהאמוראים שנקטו כמותו] ופסול.

ב. מהסוגיא להלן וכן מסתימת הפוסקים נראה שגזרת תקרה אמורה גם בנסרים העשויים ממינים

שאינן רגילים לעשות מהם תקרה (ערש"ש).

ג. בשו"ת שבט הלוי (ח"ה עד, ג) חידש שנסר רחב ארבע אמות פסול לדברי הכל כי דומה ממש

לתקרת בית. (צ"ע לפי"ז מדוע סתמו במשנה ובגמרא להלן טו. בדין תקרה שאין עליה מעזיבה, ולא פרשו

בד"א בפחות מד' אמות, אבל יותר מד"א פסולה).

משמע בגמרא שבמקום אונס כגון בשעת הסכנה, מודה רבי מאיר שיש לסכך בנסרים בני ארבעה ולישב תחתם.

נחלקו הפוסקים באופן זה ובכיוצא בזה, האם מברכים על הישיבה בסוכה אם לאו. ודעת הרשב"א בחידושו נוסה שבעניינינו יכול לברך (מובא במשנ"ב תרכט סק"ג).

ב. נסר פחות מארבעה טפחים; לרב – לדברי הכל כשרה. לשמואל, רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר. ופירש רב פפא דהיינו בין שלשה לארבעה, אבל פחות משלשה טפחים לדברי הכל לא גזרו והרי זה כשאר קנים דעלמא.

לדברי רבי יוחנן להלן (טו.), מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בנסרים משופים ומשום גזרת כלים נגעו בה ולא משום גזרת תקרה (ומשמע אף בפחות משלשה טפחים). אבל רב חולק על גזרת כלים ולדבריו כל פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה – מסככים בהם.

א. כן הלכה, שמסככים בנסרים משופים וכן בשאר פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה (עפ"י

רו"ה רמב"ן ורא"ש; או"ח תרכט, יח).

ב. ר"ח רמב"ם (ה, ז), רו"ה רי"ד ותוס' כתבו שהלכה כרבי יהודה וכשמואל, והראב"ד כתב שהלכה כרבי מאיר ורב. נמצא לדברי הכל נסר פחות מארבעה טפחים כשר (עפ"י רא"ש).

יש מהראשונים שכתבו שכיום אין לסכך אף בנסרים הפחותים מארבעה [ומשלשה], הואיל ובזמן הזה משתמשים בבתים בנסרים כאלו (עפ"י הג"מ, מובא בפוסקים; מהר"ח או"ז קצד). והסמ"ק כתב (והובא בשו"ע תרכט, יח) שנהגו שלא לסכך בנסרים כלל, שמה יסכך בענין שהגשם לא יוכל להכנס. ולפי טעם זה יש לחוש גם בנסרים שאין רגילים לקרות בהם הבתים. ויש לחוש לטעם זה (עפ"י משנ"ב שם. ובשעת הדחק נראה ודאי שמסכך ומברך. ע' כו"ב בשעה"צ שם אות עג. וע' בשו"ע תרלא,ה שכשר לסכך בקורות טפח).

ובאג"מ (או"ח ח"ה סוס"י מ) כתב שנסרים דקים משתמשים בהם לרצפת בתים, הריהם בכלל המנהג שאין לסכך בנסרים. ואולם אם אינם משופים שאינם ראויים לרצפה ולתקרה הנראית, או אם הם דקים מאלו שעושים בהם רצפה – יש להכשיר.

ובירושלם נהגו רבים לסכך ב'בלפונים' שאין ברחבם טפח, (עפ"י הליכות שלמה ח, ג ובדבר הלכה).

ב. נסרים פחותים מארבעה המשולבים זה עם זה במסמרים כעין שליבות הסולם, ואין באויר שבין שלב לשלב שלשה טפחים – יש מי שהורה בזה איסור, כי גידונים כולם כנסר אחד רחב ארבעה, ויש מי שמתיר [וממלא בפסל את הרווחים]. והנהגים כן יש להם על מי לסמוך (עפ"י שו"ת רשב"א ח"א ריג).

ג. מבואר בגמרא שנסרים שיש ברחבם ארבעה טפחים, לדעת הפוסלים אותם, מצטרפים לארבע אמות מן הצד, שאם הם סמוכים זה לזה בסמוך לדופן ובין כולם יש ארבע אמות, אין אומרים 'דופן עקומה' להכשיר הסוכה. ואילו לרב בשיטת רבי יהודה המכשיר – אין מצטרפים שהרי אפילו מכוסה הסוכה כולה בהם – כשרה (אבל לשמואל, גם לרבי יהודה מצטרפים לד' אמות לפסול. עפ"י מהרש"א).

נסרים שאין בהם ארבעה טפחים, משמע בגמרא שלרב הרי הם כקנים בעלמא ואינם מצטרפים לפסול אפילו סיכך בהם הסוכה כולה. ולשמואל, נחלקו בדבר רבי מאיר ורבי יהודה אם מצטרפים לשיעור ארבעה טפחים לפסול את הסוכה כולה (רבי מאיר) אם לאו (רבי יהודה). כן מבואר לפי לשון אחת בגמרא (וכן נקטו בתוס' בד"ה ומודה. ולפי לשון אחרונה אין הוכחה לכך, ויתכן שגם לשמואל אין מצטרפים).

ד. הניח בין נסר לנסר כמלא נסר; אפילו רבי מאיר המחמיר בנסרים, מודה שמניח פסל (= פסולת גורן ויקב) וכשרה.

נסר שיש ברחבו ארבעה, למאן דאמר (להלן יז) סכך פסול פסול בארבעה טפחים, מדובר שבאמצע הסוכה יש כשיעור הכשר סוכה סכך כשר ללא הפסק נסר, ובין הסכך הכשר הזה לדפנות אין ארבע אמות, רק אז כשר לישב תחת הפסל שבאמצע [ובאופן זה אין חילוק אם יש בין נסר לנסר כמלא נסר או יותר או פחות – לעולם באמצע כשר לישב ולא בצדדים]. ולמאן דאמר סכך פסול אינו פסול בארבעה, אפילו סיכך כך כל הסוכה, נסר ופסל נסר ופסל – כשרה, ויושב רק תחת הפסל.

נסר שאין ברחבו ארבעה (לדעת הפוסל), אפילו כל הסוכה עשויה כן – כשרה, ויושב אפילו תחת הנסרים. ואולם אם בין נסר לנסר יש פחות ממלא נסר – פסול לרבי מאיר (עפ"י תוס' ועוד. וכ"כ רש"י להלן יח. שיושב תחת הנסר שאין בו ארבעה, וכן דעת הר"ה). ולדעת הראב"ד אפילו יש בין נסר לנסר פסל מרובה, אין לישב תחת הנסרים אם הם רחבים שלשה טפחים. וכתב בספר חיי אדם (מובא במשנ"ב תרלב סק"ג) שיש להחמיר כן לכתחילה.

ה. נסרים רחבים הפסולים לסיכוך, שהפכם על צדיהם; רב הונא אמר: פסולה, וכן הורה רב נחמן. ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו: כשרה. ומשמע שלבסוף קבלו דעת הפוסלים – לפי שעשאוהו חכמים כשיפודים של מתכת ופסולים מכל וכל (וכן הלכה).

וכן בסוכה קטנה, אם נתן בה נסר אחד ארבעה והפכו על צדו והוא תופס עתה שלשה טפחים – הסוכה כולה פסולה, כדין סכך פסול. אבל אם כשהוא על צדו אינו תופס שלשה – כשרה (עפ"י רש"י. ובסוכה גדולה אין הפרש אם כשהפכו על צדו תופס שלשה או פחות. פוסקים).

ו. מבואר בגמרא שאפילו לדעת המכשירים בהפכם על צדיהם, יש לפסול נסרים רחבים הנתונים בפתח הסוכה, כשהכניס שלשה טפחים לסוכה וטפח אחד בחוץ. וטעם הדבר, לפי שפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה הלכך הנסר כולו נידון כאילו היה בפנים.

א. אם אין בסכך הכשר כשיעור הכשר סוכה – הסוכה כולה פסולה. ואם יש בו כשיעור, הסוכה כשרה אבל אין יושבים תחת הנסר (עפ"י בעל המאור; מהרש"א, חו"א קמ"ב, ע"ש, הליכות שלמה פ"ז הערה 36).

ב. מדובר כשדופן אחת של הסוכה נמשכת כנגד אותו הנסר כולו, שאם לא כן – אין כאן דין 'פסל היוצא מן הסוכה' כדלהלן יש (עפ"י פרי מגדים ולבושי שרד ר"ס תרלב. ועתוס' יז. ד"ה אויר. ובחזו"א קמ"ד, א. וצ"ע).

ג. יש שנסתפק בנסר שבפתח הסוכה, שני טפחים בפנים ושנים בחוץ וכד' (ע' בריטב"א. ומדברי מהרש"א מבואר שנקט בפשטות שפסול. וע' הלי"ש (ז סקי"ב) שאולי אפילו רק מעט בפנים אין לישב תחתיו).

ד. יש מי שכתב על פי דיוק דברי רש"י, שאם מונח נסר רחב ארבעה בסמוך לדופן הסוכה, שלשה טפחים ממנו בתוך הסוכה וטפח אחד מעל הדופן וחוצה – כשר לישב תחתיו, שהדופן מפסקת בין החלק הפנימי לחיצון ונידון כנסר שאינו רחב ארבעה (עפ"י מגן אברהם תרלב, א. וכן נקט להלכה החזו"א – איש קמ"ב, וכן בשבט הלוי ח"ה ע"ג, וחו"ו ע"ה. וכן נקט הגרשו"א, ואף צדד להתיר בעשיית צורת הפתח, כגון שרוצה לצרף חלק מתקרת הבית לשטח הסוכה, פחות מד' טפחים, יעמיד צוה"פ כדי 'לחלק' את התקרה ויכול לישב תחת התקרה בחלק המסופח לסוכה. ואף להשלים שיעור סוכה יכול באופן זה בפחות מג'